

Рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки на підставі прилюдного захисту дисертації «Маніпулятивні політичні комунікації як чинник політичного ризику в умовах демократизації» зі спеціальності 052 Політологія 30 серпня 2022 року.

Мошак Дар'я Станіславівна, 1996 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила 2019 року Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара зі спеціальності 052 Політологія.

Навчається в аспірантурі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара 2019 року до теперішнього часу.

Дисертацію виконано у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – Лясота Аліна Євгенівна, кандидат політичних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, доцентка кафедри політології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Здобувачка має 7 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав (Index Copernicus), 3 статті у наукових фахових виданнях України:

1. Мошак Д. С. Політичні маніпуляції у сучасній політичній комунікації: специфіка розгляду в міждисциплінарному науковому дискурсі. European political and law discourse Vol. 7 Issue 4. 2020. 149 – 154. (Чехія, Index Copernicus).

2. Мошак Д. С. Сучасні політичні маніпуляції: політико-комунікаційний та політико-технологічний виміри. Науковий Журнал «Політикус». Випуск 4. 2020. 42 – 46 (Index Copernicus).

3. Мошак Д. С. Інституційно-організаційні засади політичної маніпуляції в сучасному політичному процесі. Науковий Журнал «Політикус». Випуск 5. 2021. 59–64 (Index Copernicus).

4. Мошак Д. Легітимаційний потенціал сучасної політичної маніпуляції. Науково-теоретичний альманах Грані. 2022. Том 25. No2. 88 – 93 (Index Copernicus).

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Третяк О. А., доктор політичних наук, професор Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, завідувач кафедри політології. Зауважень немає.

Куц Г. М., доктор політичних наук, професор Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, професорка кафедри політології, соціології та культурології. Підкреслюючи в цілому високий науковий рівень виконаної роботи, водночас варто зупинитися на окремих

положеннях і висновках Д. Мошак, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

1. У дисертації значна увага приділяється етапам політико-технологічного забезпечення маніпулятивних політичних комунікацій. Водночас роз'яснення потребує питання співвідношення маніпулятивної політичної кампанії та маніпулятивної політичної акції. Відповідь на це запитання розкриває причинно-наслідкові зв'язки та послідовність дій щодо викриття політичних маніпуляцій та протидії їм.

2. Авторка слушно виявляє особливості політичних маніпулятивних практик в країнах сталої демократії. Водночас доцільним було б звернути увагу на глобальний або геополітичний контекст цього явища. Мова йде про конкретні кейси політичних маніпуляцій, які ми спостерігали в останні часи. Зокрема, йдеться про дезінформаційні кампанії в рамках світової боротьби з пандемією КОВІД-19 («антивакцинаційний рух»), спроби навмисної міжнародної дискредитації сучасних держав (зокрема, так званий «Українагейт»).

3. У другому розділі роботи (на сторінці 70) авторка наводить схему етапів розгортання політико-маніпулятивної кампанії. Одним з цих етапів є «апробація політико-маніпулятивного повідомлення». Хотілося б почути авторське визначення цього процесу. Які методи застосовуються? Якими є результати апробаційного процесу?

4. У розділі другому (на сторінці 114) дисертантка доречно вказує на шкідливість поширення фейкової інформації та формування середовища «пост правди». Вона слушно вважає, що такі реалії є досить шкідливими для розвитку громадянського суспільства. Однак, при цьому було б логічним запропонувати методи або стратегії протидії маніпулятивним технологіям використання «пост правди». Взагалі логічним є питання: чи можливо подолати це явище в демократичній державі, зокрема в сучасній Україні?

5. У дисертації досить слабо відображена специфіка сучасних військово-політичних маніпуляцій. Це питання є дуже актуальним для сучасної боротьби України проти російського агресора на інформаційному фронті. Доречно дізнатися позицію авторки щодо інституційного виміру, ресурсів та підходів до боротьби з військово-маніпулятивним впливом російських загарбників.

Перелічені зауваження не ставлять під сумнів отримані фундаментальні, ґрунтовні наукові результати та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Д. Мошак. Відзначені недоліки та дискусійні положення не стосуються актуальності роботи, наукової новизни, достовірності та практичної цінності отриманих результатів дисертаційного дослідження. Разом з тим, висловлені зауваження носять виключно рекомендаційний характер, оскільки окреслюють перспективні напрями подальших наукових розробок досліджуваної теми.

Перфільєва А. О., кандидат політичних наук, доцент, Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», доцентка кафедри міжнародних відносин і аудиту. Дисертаційному дослідженню, що

рецензується, притаманні їй деякі дискусійні положення, з якими важко погодитись:

1. У дослідженні Д. С. Мошак наявний ґрунтовний огляд міждисциплінарних основ дослідження політичного маніпулювання. Разом з тим, доцільним було б викласти авторську позицію стосовно методів нейролінгвістичного програмування (НЛП), які є найбільш ефективними засобами психологічного впливу на індивідуальну та масову свідомість. Це також дало б змогу включити до структури дослідження індивідуальний рівень політичного маніпулювання, який властивий окремим політичним особистостям і лідерам тощо.

2. Також доцільно було б сформулювати схему типових варіантів відповідей на ризики застосування політичного маніпулювання в рамках певної концепції. Зокрема, в українському політологічному дискурсі таку концепцію розробив професор Кривошеїн. За наявності типів та ознак політичних ризиків, можна було б конкретизувати політико-маніпулятивні впливи та їх наслідки для суспільства.

3. У дисертації значна увага приділяється викликам та загрозам з боку політико-маніпулятивних практик для розвитку демократії. Водночас, на нашу думку, доречним було б пов'язати конкретні кейси політико-маніпулятивних кампаній з етапами демократизації та політичної трансформації. Для цього необхідно було хоча б побіжно викласти думку авторки стосовно концептуальної перспективи політичної транзитології, а також тих етапів демократичного транзиту, які вже пододала Україна.

4. Крім того, дисертація розглядає організаційні, структурні та типологічні елементи політичного маніпулювання. Разом з тим, постулюючи негативний вплив політико-маніпулятивних акцій та кампаній, дисертантка залишає поза увагою нормативно-правовий контекст наслідків політичного маніпулювання. Його розгляд дозволив би більш конкретно вказати на ознаки політико-маніпулятивних дій. Також нормативні аспекти політичного маніпулювання дали б змогу побачити ефективні засоби протидії російській інформаційній агресії, як в Україні, так і на міжнародному рівні.

Вищенаведені спірні положення мають дискусійний характер і не впливають на належний рівень дисертації на здобуття наукового ступеню доктора філософії, що рецензується.

Кривошеїн В. В., доктор політичних наук, професор, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, завідувач кафедри соціології. Деякі положення дисертації є дискусійними, що у свою чергу пов'язано з означенням дисертантом власної позиції з цих питань. Тому варто зробити певні зауваження та рекомендації для подальшого удосконалення обумовленої проблематики.

1. У дисертації немає таких важливих елементів світової теорії політичної комунікації, як аналіз наукових праць Норберта Вінера, Карла Дойча та Мануеля Кастельса, які в різні часи пропонували концепції маніпулювання суспільною думкою та розвитку демократичного політичного

ладу. Деякі з цих ідей у подальшому були покладені до основ сучасної теорії цифрової політичної комунікації.

2. Робота значно виграла, якби в ній дисертантка запропонувала конкретні рекомендації для розвитку контрманіпулятивних дій та практик в сучасній Україні в умовах російської агресії. При цьому слід зауважити, що концепція політичної маніпуляції має уточнюватися саме на локальному рівні з урахуванням соціологічних емпіричних даних.

3. Дисертація набула б більш повного емпіричного обґрунтування, якби здобувач звернулася б до досвіду не лише країн сталої демократії, але й до досвіду поставторитарних країн півдня Центральної та Східної Європи. А саме до практики таких країн, як Угорщина тощо. У цій країні мала місце тенденція до побудови відкритої політико-комунікаційної системи після повалення соціалістичного авторитарного режиму. На сучасному етапі, зокрема під час урядування В. Орбана, для цієї країни характерний політико-маніпулятивний контроль над громадською думкою. Цей досвід є вкрай корисним для політичних комунікацій сучасної України на міжнародному рівні під час війни.

4. Слід було б звернути увагу на такі аспекти політико-маніпулятивних технологій, як проведення стратегічних кампаній дезінформації з боку агресора в сучасній Україні. Слід було б також приділити увагу боротьбі з фейковими повідомленнями під час військових дій.

Слід акцентувати, що позначені зауваження та дискусійні положення змісту дисертації не ставлять під сумнів теоретичну та практичну цінність дисертаційної роботи, тим більш належну високу оцінку рівня її виконання.

Петров П. Г., кандидат політичних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, доцент кафедри міжнародних відносин. Окремі дискусійні питання і зауваження.

1. Як зауваження слід висловити недостатню послідовність дисертантки в розгляді міждисциплінарних підходів розробки теми дослідження. Зокрема, не розглядаються правові наслідки та запобіжники політичної маніпуляції, які існують у низці країн світу. Ці практики забезпечують політичний медіапростір від відвертої неправдивої інформації (навмисної дезінформації), що вкрай актуально в умовах теперішньої російської агресії проти України.

2. Також у другому розділі дисертації на стор. 53 наголошується про наявність «традиційних політичних дій» та «дій політичних сил» та про їх неспроможність. На нашу думку, слід було б конкретизувати ці поняття та більш докладно розкрити проблематику взаємодій політичних акторів у політико-комунікаційному контексті цифрової доби.

3. Третім зауваженням є певні перестороги щодо деяких формулювань, які автора використовує на 142 сторінці 3 розділу роботи. Зокрема, йдеться про «мистецтво» та «технологію» маніпулювання, які полягають у створенні умов введення в оману об'єкту маніпулювання. На нашу думку, доцільно було б розширити авторську інтерпретацію зазначених явищ та надати їм чітку авторську дефініцію, показати принципи їх диференціації на емпіричному рівні тощо.

4. У загальних висновках до дисертації авторкою зазначається, що політична маніпуляція з інструменту посилення конкурентної переваги поступово перетворюються на базову практику трансляції владного дискурсу домінантних правлячих партій (стор. 173). Виникає запитання, про політичний дискурс опозиційних політичних партій: чи вони застосовують політичні маніпуляції, чи це прерогатива виключно «правлячих політичних сил»? Загалом поняття «правлячий» не є стійким для політичної науки, воно характеризує в основному авторитарні політичні режими.

Лясота А. Є., кандидат політичних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, доцентка кафедри політології. Зауважень немає.

Тимченко М. М., кандидат політичних наук, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, доцент кафедри політології. Зауважень немає.

Результати відкритого (онлайн) голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає,

На підставі результатів відкритого (онлайн) голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Мошак Дар'ї Станіславівні ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 052 Політологія.

Голова
спеціалізованої
ради

разової
вченої

(підпис)

Олексій
ТРЕТЯК